

Григор'єва Х. А.

*докторка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ЗЕМЕЛЬНО-ПРАВОВІ, ЕКОЛОГІЧНІ ТА КАДАСТРОВІ ПИТАННЯ РОЗМІЩЕННЯ СОНЯЧНИХ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ: НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ПОГЛЯД

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток сонячної енергетики в Україні протягом останніх десяти років вражав: у 2019 році наша держава увійшла до ТОП-10 країн світу за темпами розвитку зеленої енергетики, а у 2020 – у ТОП-5 європейських країн за темпами розвитку сонячної енергетики [1]. Проте такий підйом наштовхнувся на низку проблем, як внутрішніх, так і зовнішніх: непродумана еволюція законодавства, складнощі виконання зобов'язань за «зеленим» тарифом, втрата багатьох потужностей внаслідок ведення воєнних дій тощо. При цьому досвід становлення сонячної енергетики в Україні у другій половині 2010-х – на початку 2020-х років дає багато підстав для наукових роздумів щодо готовності вітчизняного законодавства до подальшого масштабування «зеленої» генерації. Справа у тому, що поява таких нетрадиційних об'єктів як сонячні електростанції породжує цілий комплекс наслідків для довкілля, суспільства, держави тощо. Однак при цьому специфіка таких наслідків законодавством не врахована повною мірою. Недостатньо всебічно врегульовано вплив сонячних електростанцій на навколишнє природне середовище та зворотній вплив довкілля на ці об'єкти альтернативної енергетики. Відповідні неузгодженості і прогалини відкриваються у процесі активного правозастосування. Саме тому на науку лягає завдання доктринально опрацювати законодавчі засади, судову практику та теоретичні здобутки у цій сфері з метою формування оптимальних шляхів удосконалення право-

вого регулювання альтернативної енергетики в цілому та сонячної енергетики зокрема. Особливо це актуалізується у світлі сучасної необхідності формування та укріплення енергетичної безпеки країни в умовах ведення воєнних дій та післявоєнного відновлення.

Стан досліджень. Правові проблеми розвитку альтернативної енергетики в Україні стали предметом наукової уваги таких учених як С. Д. Білоцький, О. В. Гафурова, Х. А. Григор'єва, М. А. Дейнега, Г. Д. Джумагельдієва, М. М. Заверюха, І. І. Каракаш, К. М. Караханян, О. Б. Кишко-Єрлі, Р. С. Кірін, М. В. Краснова, О. І. Кулик, С. А. Оболенська, А. В. Павлига, А. В. Пастух, Є. О. Платонова, Е. Ю. Рибнікова, Ю. М. Рудь, О. М. Савельєва, М. В. Чіпка та інші. У роботах указаних учених було розкрито окремі правові питання розвитку законодавчого забезпечення «зеленої» генерації в Україні. Особливу увагу правовому регулюванню саме сонячної енергетики приділили М. М. Кузьміна [2], А. В. Павлига [3], І. Є. Чумаченко [4–6], Т. Є. Харитонова [7–9] та деякі інші вітчизняні учені.

Дана стаття є продовженням циклу робіт автора, присвячених правовому забезпеченню геліоенергетики. У попередніх працях нами було виявлено основні тенденції еволюції сонячної енергетики у світі, обґрунтовано оптимальні шляхи законодавчого забезпечення подальшого розвитку вітчизняної геліоенергетики [10]; застосовано методологічний підхід, за якого геліоенергетичне природо-користування розглядається як комплексне

явище, що має власну специфіку, яка має бути врахована під час нормотворення та правозастосування; виявлено особливості правовідносин, що виникають під час використання енергії сонця для виробництва електричної енергії (геліоенергетичні правовідносини), на основі аналізу матеріалів теорії та практики [11–12]. При цьому потребують дослідження земельно-правові, екологічні та кадастрові аспекти розміщення та експлуатації сонячних електростанцій, аналіз яких дозволить виявити шляхи удосконалення чинного законодавства для подальшого розвитку альтернативної енергетики.

У зв'язку з цим **мета даної статті** полягає у виявленні на основі аналізу судової практики земельно-правових, екологічних та кадастрових проблемних питань, які виникають під час проектування, будівництва та експлуатації сонячних електростанцій, а також формування оптимальних шляхів удосконалення нормативно-правових засад у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Будівництво сонячних електростанцій (СЕС) в Україні тягне за собою низку різних наслідків. Окрім безумовно позитивних – зокрема, збільшення виробництва «зеленої» енергії, зменшення викидів у атмосферу, внесення вкладу в боротьбу зі змінами клімату – можна простежити також і деякі побічні результати бурхливого розвитку сонячної генерації. Такі неочевидні наслідки рельєфно проявляються, перш за все, на практиці. У зв'язку з цим аналіз накопиченої протягом останніх років судової практики демонструє деякі «вузькі» місця чинного законодавства, яке проявляє ознаки адаптації до появи нових об'єктів альтернативної енергетики в Україні.

У цьому дослідженні ми зупинимося на науково-практичному аналізі двох взаємопов'язаних питань: правові механізми охорони довкілля від потенційного негативного впливу сонячних електростанцій та правові засоби охорони таких електростанцій від зовнішніх можливих негативних впливів. Фактично, ці питання є сторонами однієї медалі – забезпечення опти-

мального існування сонячної електростанції в довкіллі. У рамках цієї статті ми пропонуємо започаткувати відповідні наукові розвідки з аналізу деяких репрезентативних судових справ. З цією метою ми вважаємо за доцільне структурувати дослідження шляхом виділення двох логічних блоків: охорона довкілля від впливу СЕС та охорона СЕС від впливу довкілля.

Охорона довкілля від впливу СЕС. Хоча сонячна енергетика вважається однією з найбільш безпечних для навколишнього природного середовища, вона все одно не знаходиться в ізолюваному герметичному просторі, і тому чинить певний вплив на довкілля. Так сталося, що в Україні законність будівництва та експлуатації СЕС часто оспорується з посиланням на порушення еколого-правових вимог. Показовим у цьому плані став цикл справ, які стосувалися будівництва трьох СЕС на Миколаївщині. У цих справах позивачами стали фізичні особи – жителі села та агропідприємство. Їхні вимоги були юридично диференційовані: а) окремо відносно трьох власників СЕС (ТОВ «ПІВІ ПРОГРЕСІВКА-БЕТА», ТОВ «ПІВІ ПРОГРЕСІВКА-АЛЬФА», ТОВ «ПІВІ ПРОГРЕСІВКА-ГАМА»); б) відносно предмету позову (по цивільним позовам заявники вимагали скасувати накази Головного управління Держгеокадастру про затвердження документації із землеустрою та надання земельних ділянок в оренду зі зміною цільового призначення, а також визнати недійсними договори оренди землі [13 – 18]; по адміністративним позовам вимагали визнати протиправними та скасувати дозволи на виконання будівельних робіт, видані Управлінням Державної архітектурно-будівельної інспекції [19 – 21]). Незважаючи на юридичну «еквілібристику» та формальну диференціацію, основний аргумент цих позовів полягав у такому.

Земельні ділянки під спірними сонячними електростанціями перебували у державній власності та відносилися до земель сільськогосподарського призначення. Після зміни цільового призначення на землі енергетики ці

земельні ділянки були передані в оренду під розміщення СЕС. Однак відповідні земельні ділянки територіально розташовані біля водойми – Тилігульського лиману та частково входять до його прибережної захисної смуги. Позивачі наполягали на тому, що цей об'єктивний факт є ключовим, адже, на їхню думку, він означає необхідність проводити оцінку впливу на довкілля (ОВД), якої здійснено не було під час планування та проектування трьох СЕС. На їхній погляд, прибережна захисна смуга є складовою земель водного фонду, а відповідно до ч. 3 ст. 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» може мати значний вплив на довкілля та підлягає оцінці впливу на довкілля *«прокладання кабелів, ... на землях водного фонду»* [22].

Розглядаючи цю правову ситуацію щодо трьох сусідніх СЕС, суди дійшли висновку про законність будівництва та функціонування електростанцій без проведення ОВД. Основна аргументація щодо цього спірного питання зводиться до того, що: а) прибережна захисна смуга може бути встановлена на землі будь-якої категорії, а не виключно на землях водного фонду; б) за даними Державного земельного кадастру відповідні земельні ділянки віднесені до земель енергетики і на них встановлено обмеження використання у вигляді прибережної захисної смуги; в) профільне відомство – Держводагенство своїм листом визнало вказані земельні ділянки такими, що не відносяться до водного фонду, а отже, погодження будь-яких юридичних дій щодо них не відносяться до його компетенції.

У цих справах показовим є той факт, що відомості Державного земельного кадастру були практично поставлені під сумнів, адже, на думку позивачів, такі відомості не відповідали законодавчим вимогам. Характерно, що і суди під час розгляду цих справ не сприймали інформацію з Державного земельного кадастру як аксіоматичну, адже для підтвердження правового режиму земельних ділянок бралися до уваги і лист Держводагенства, і експертний звіт консалтингової компанії.

Отже, спори щодо будівництва та експлуатації СЕС на Миколаївщині поставили кілька важливих питань: а) чи можна будувати СЕС у прибережній захисній смузі морського лиману? б) чи є необхідним проведення ОВД під час проектування і надання дозволу на будівництво СЕС, якщо земельна ділянка знаходиться у прибережній захисній смузі? в) чи є оптимальною та правова конструкція щодо оцінки потенційного негативного впливу СЕС, яка передбачена чинним законодавством?

Спроба відповісти на ці питання висвітлює деякі глибші проблеми. Так, ситуація, що склалася відносно трьох СЕС, додатково розкриває проблему узгодження земельного, водного та екологічного законодавства.

Отже, Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» вимагає проведення оцінки у випадку прокладання кабелів *«на землях водного фонду»*. Звернення до ст. 58 ЗК України «Склад земель водного фонду» та ст. 4 ВК України «Землі водного фонду» демонструють тотожний підхід у розумінні цієї категорії (за винятком того, що ЗК України додатково до земель водного фонду відносить штучно створені земельні ділянки в межах акваторій морських портів). Серед іншого, ЗК і ВК України однакові у тому, що до земель водного фонду належать *«землі, зайняті прибережними захисними смугами вздовж морів, річок та навколо водойм, крім земель, зайнятих лісами»* [23, 24]. Тобто з цього випливає, що законодавець нібито автоматично розповсюджує правовий режим категорії земель водного фонду на вказані земельні ділянки прибережних захисних смуг. Додатково це підтверджується тим, що у ЗК України статті щодо прибережних захисних смуг та обмежень у використанні таких земель включені до Гл. 12 «Землі водного фонду». Насправді, у первісній редакції ЗК України це було абсолютно логічно та несуперечливо.

Однак логіка законодавця була порушена, коли було прийнято Закон України «Про внесення змін до Водного і Земельного кодексів України щодо прибережних захисних

смуг» від 02.12.2010 року [25]. Цим Законом ст. 60 ЗК України було доповнено абзацом 4 ч. 3 такого змісту: *«прибережні захисні смуги встановлюються на земельних ділянках усіх категорій земель, крім земель морського транспорту»*. Як зазначалося у пояснювальній записці до цього законопроекту, реалізація зокрема даного положення мала створити *«умови для розв'язання проблем прибережних смуг Азовського та Чорного морів та сприяти зменшенню негативного впливу на навколишнє природне середовище»* [26]. Однак разом із цим було закладено основу для майбутніх спірних ситуацій, на кшталт аналізованих справ щодо розміщення СЕС. Це додатково ілюструє тезу, висловлену О. М. Дроваль, про те, що *«розвиток законодавства щодо земель водного фонду був неоднорідним й неоднотимчасним»* [27].

Прибережна захисна смуга розглядається земельним та водним законодавством як обмеження у використанні земель. При цьому ст. 62 ЗК України передбачає, що режим господарської діяльності на земельних ділянках прибережних захисних смуг морів, заток та лиманів встановлюється законом. Таким спеціальним Законом виступає, зокрема, ВК України. До 2011 року водним законодавством у межах прибережної захисної смуги морів, заток і лиманів дозволялося лише будівництво санаторіїв та інших лікувально-оздоровчих закладів. Однак тим же Законом України «Про внесення змін до Водного і Земельного кодексів України щодо прибережних захисних смуг» від 02.12.2010 року було суттєво розширено перелік можливих видів діяльності у прибережній захисній смузі морів, заток та лиманів. Зокрема, було передбачено, що така прибережена захисна смуга може використовуватися для будівництва *«об'єктів, що виробляють енергію за рахунок використання енергії вітру, сонця і хвиль, об'єктів постачання, розподілу, передачі (транспортування) енергії»*.

Отже, за результатами цих нормотворчих кроків, по-перше, прямо допускається розміщення у межах прибережної захисної смуги

моря, затоки та лиману об'єктів сонячної енергетики; по-друге, прибережена захисна смуга моря, затоки та лиману може встановлюватися на землях будь-якої категорії земель, у т.ч. на землях енергетики; по-третє, прибережна захисна смуга має юридичну природу обмеження у використанні земель, і тому відомості про неї мають бути внесені до Державного земельного кадастру.

Однак при цьому науково-практична проблема щодо проведення ОВД під час проектування СЕС не вирішена повною мірою. Хоча формально суди прийняли правильні, обґрунтовані чинним законодавством рішення, визнавши, що будівництво СЕС у прибережній захисній смузі лиману не потребувало проведення ОВД, деякі питання все одно залишаються. Яку мету переслідував нормотворець, формулюючи норму права саме у такий спосіб *«прокладення кабелів ... на землях водного фонду»*? Чи досягається така мета з огляду на фактичний стан чинного земельного та водного законодавства? Для відповіді на ці питання варто проаналізувати дану правову ситуацію більш детально.

Оскільки контакт води з електричним обладнанням, джерелами та носіями електричного струму здатен призвести до значних шкідливих наслідків (травмування людей, виведення з ладу техніки, загибель рослин і тварин, виникнення пожеж тощо), цілком закономірним виглядає передбачення окремого випадку такої діяльності у Законі України «Про оцінку впливу на довкілля». Однак нормотворець, використовуючи поняття «землі водного фонду» цілком логічно прагнув охопити увесь їх склад, який практично слово в слово продубльований у ЗК і ВК України. Зокрема, за цими статтями поняттям земель водного фонду охоплюються і прибережні захисні смуги. Логічно припустити, що поняття «землі водного фонду» вжиті у ст. 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» саме як найбільш узагальнююче поняття, щоб охопити усі потенційно небезпечні випадки.

Проте в результаті проаналізованих нормотворчих дій склалася ситуація, за якої частина господарських проєктів «випадає» з числа тих, які мають проходити аналіз на потенційний вплив на довкілля. Так сталося і в нашому прикладі по трьом СЕС на Миколаївщині. На нашу думку, це може оцінюватися двозначно.

З одного боку, це можна оцінювати як спрощення ведення бізнесу в сфері альтернативної енергетики. Однак, на наше переконання, дана ситуація не може кваліфікуватися як дерегуляція (свідоме цілеспрямоване усунення зайвих правових перешкод для тієї чи іншої діяльності), адже така ситуація склалася поза прямою волею законодавця, стала результатом неузгодженості між правовими нормами. З іншого боку, незаплановане випадання частини бізнес-проєктів зі сфери обов'язкового проведення ОВД може нести негативні екологічні та соціальні наслідки. Зважаючи ці протилежні позиції, ми все-таки схилиємося до пріоритету останньої. У зв'язку з цим ми вважаємо, що неузгодженість земельного, водного та екологічного законодавства у цій частині має бути усунута.

Для цього ми бачимо два доцільні кроки:

Земельно-правовий. Він полягає у тому, щоб привести до ладу земельне та водне законодавство у частині регулювання правового режиму прибережної захисної смуги. Зокрема, оскільки вона не прив'язана жорстко до категорії земель водного фонду і може відноситися до земель будь-якої категорії, недоречно зберігати положення щодо таких смуг у Гл. 12 ЗК України «Землі водного фонду». Логічніше такі норми виглядали би у Гл. 18 «Обмеження прав на землю». Такі пропозиції неодноразово лунали у вітчизняній науковій літературі [28, 29];

Еколого-правовий. Його зміст полягає у тому, щоб уточнити норми Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» з урахуванням специфіки вітчизняного земельного та водного законодавства. Зокрема, доцільно удосконалити формулювання ч. 3 ст. 3 Закону

та викласти її норму в такій редакції: «Друга категорія видів планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля, включає: ... прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду та у межах прибережених захисних смуг».

Охорона СЕС від впливу інших об'єктів.

Судова практика останніх років виявила не тільки ті правові ситуації, в яких СЕС є джерелом потенційної небезпеки. Аналіз матеріалів судових справ та винесених по ним рішень демонструє незахищеність СЕС у ситуаціях, коли їх належному оптимальному функціонуванню загрожують інші об'єкти. Яскравим прикладом може стати справа, позивачем за якою став власник сонячної (фотовольтаїчної) електростанції ТОВ «Екотехнік Миньківці» на Хмельниччині. Відповідно до обставин справи ТОВ отримало право оренди на земельну ділянку під будівництво СЕС. Однак через рік на відстані 126 м від електростанції ТОВ «Лайфселл» почало зводити базову станцію. Власник СЕС звернувся до суду, оскільки вважав свої права порушеними: вежа зв'язку затінятиме сонячні панелі і таким чином створює перешкоди у користуванні орендованою земельною ділянкою за її цільовим призначенням. У результаті судового розгляду було підтверджено законність будівництва базової станції, незважаючи на заперечення власника СЕС [30–32].

Ця ситуація виявляє ще одну проблему, яка супроводжує стрімкий розвиток альтернативної енергетики в Україні. Так, чинне законодавство не передбачає того, що в електростанції може бути певна об'єктивна потреба в особливій охоронній зоні.

Так, Законом України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» передбачено, що «охоронні зони встановлюють ... навколо електростанцій... для забезпечення нормальних умов експлуатації об'єктів енергетики, запобігання ушкодженню, а також зменшення

їх негативного впливу на людей та довкілля, суміжні землі та інші природні об'єкти» [33]. При цьому розміри таких охоронних зон встановлюються Кабінетом Міністрів України. Додатково у ст. 25 Закону закріплено, що «межі спеціальних зон об'єктів енергетики зазначаються у документації із землеустрою з часу надання земельної ділянки для будівництва відповідного об'єкта» [33]. Власники та користувачі земельних ділянок в межах спеціальних зон об'єктів енергетики не позбавляються своїх прав на такі землі, однак їм видається «кадастровий план їх земельних ділянок з нанесеними межами спеціальних зон, а також письмовий перелік обмежень та обтяжень щодо використання земель у цих зонах» [33]. На нашу думку, такі загальні законодавчі вимоги є цілком логічними, однак чи є вони достатніми для охорони такого специфічного об'єкта як СЕС та задоволення його законних інтересів?

Аналіз судових рішень у справі щодо загінення сонячних панелей демонструє недостатній ступінь такої захищеності. По-перше, обмеження у використанні земельних ділянок у межах охоронних зон СЕС не передбачають регулювання висотності забудови. По-друге, Закон України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» передбачає, що «межі охоронних та санітарно-захисних зон об'єктів енергетики зазначаються в містобудівній документації, документації із землеустрою та кадастрових планах» [33]. На нашу думку, було би доцільно прямо вказати у Законі на те, що відомості про конкретний зміст обмежень

у використанні земельних ділянок у межах охоронних зон об'єктів енергетики повинні вноситися до Державного земельного кадастру. Це би посприяло попередженню порушень прав та законних інтересів СЕС.

Висновки. Науково-практичний аналіз низки релевантних судових справ, в яких сонячні електростанції зазнавали зовнішнього впливу та навпаки ставали фактором впливу на довкілля, дозволили сформулювати деякі висновки.

По-перше, виявлено неузгодженості між земельним, водним та екологічним законодавством у частині проведення оцінки впливу на довкілля під час проєктування розміщення сонячних електростанцій у межах прибережної захисної смуги морів, заток та лиманів. Запропоновано уточнити норми Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та внести необхідні зміни до ЗК України з метою усунення виявлених недоліків.

По-друге, встановлено низький ступінь врахування специфічних потреб сонячних електростанцій в обмеженій висотності навколишніх об'єктів у межах охоронної зони. Запропоновано використовувати, зокрема, потенціал Державного земельного кадастру для попередження порушень прав та законних інтересів власників сонячних електростанцій у таких випадках.

Дослідження інших граней правового регулювання сонячної енергетики формує потенціал для подальших наукових розвідок, на основі яких може бути продовжено процес ефективного удосконалення вітчизняного законодавства у сфері «зеленої» енергетики.

Анотація

Поява таких нетрадиційних об'єктів як сонячні електростанції породжує цілий комплекс наслідків для довкілля, суспільства, держави тощо. Однак при цьому специфіка таких наслідків законодавством не врахована повною мірою.

У цьому дослідженні проведено науково-практичний аналіз двох взаємопов'язаних питань: правові механізми охорони довкілля від потенційного негативного впливу сонячних електростанцій та правові засоби охорони таких електростанцій від зовнішніх можливих негативних впливів. Фактично, ці питання є сторонами однієї медалі – забезпечення оптимального існування сонячної електростанції в довкіллі. У рамках цієї статті ми пропонуємо започаткувати

відповідні наукові розвідки з аналізу деяких репрезентативних судових справ. Науково-практичний аналіз низки релевантних судових справ, в яких сонячні електростанції зазнавали зовнішнього впливу та навпаки ставали фактором впливу на довкілля, дозволили сформулювати деякі висновки.

По-перше, виявлено неузгодженості між земельним, водним та екологічним законодавством у частині проведення оцінки впливу на довкілля під час проєктування розміщення сонячних електростанцій у межах прибережної захисної смуги морів, заток та лиманів. Запропоновано уточнити норми Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та внести необхідні зміни до ЗК України з метою усунення виявлених недоліків.

По-друге, встановлено низький ступінь врахування специфічних потреб сонячних електростанцій в обмеженій висотності навколишніх об'єктів у межах охоронної зони. Запропоновано використовувати, зокрема, потенціал Державного земельного кадастру для попередження порушень прав та законних інтересів власників сонячних електростанцій у таких випадках.

Дослідження інших граней правового регулювання сонячної енергетики формує потенціал для подальших наукових розвідок, на основі яких може бути продовжено процес ефективного удосконалення вітчизняного законодавства у сфері «зеленої» енергетики.

Ключові слова: альтернативна енергетика, сонячна енергетика, геліоенергетика, відновлювана енергетика, прибережна захисна смуга, Державний земельний кадастр, оцінка впливу на довкілля, охоронна зона.

Hryhorieva K. A. Land-legal, environmental and cadastral issues of location of solar power plants: a scientific and practical view

Summary

The appearance of such non-traditional objects as solar power plants generates a whole set of consequences for the environment, society, the state, etc. However, the specifics of such consequences are not fully taken into account by the legislation.

This study carried out a scientific and practical analysis of two interrelated issues: legal mechanisms for environmental protection from the potential negative impact of solar power plants and legal means of protecting such power plants from external possible negative impacts. In fact, these issues are sides of the same coin – ensuring the optimal existence of a solar power plant in the environment. Within the framework of this article, we propose to initiate relevant scientific investigations based on the analysis of some representative court cases. A scientific and practical analysis of a number of relevant court cases in which solar power plants were subjected to external influence and, conversely, became a factor of influence on the environment, made it possible to formulate some conclusions.

First of all, inconsistencies between land, water and environmental legislation have been identified in terms of environmental impact assessment during the design of placement of solar power plants within the coastal protective strip of seas, bays and estuaries. It is proposed to clarify the norms of the Law of Ukraine “On Environmental Impact Assessment” and to make the necessary changes to the Land Code of Ukraine in order to eliminate the identified shortcomings.

Secondly, a low degree of consideration of the specific needs of solar power plants in the limited height of the surrounding objects within the protection zone was established. It is proposed to use, in particular, the potential of the State Land Cadaster to prevent violations of the rights and legitimate interests of owners of solar power plants in such cases.

The study of other aspects of the legal regulation of solar energy forms the potential for further scientific research, on the basis of which the process of effective improvement of domestic legislation in the field of “green” energy can be continued.

Key words: alternative energy, solar energy, renewable energy, coastal protection strip, State Land Cadaster, environmental impact assessment, protection zone.

Список використаних джерел:

1. Ігнат'єв С. Зелена енергетика в Україні на межі банкрутства. Що далі? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/10/685513/>
2. Кузьміна М. М. Розвиток сонячної енергетики в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2014. Вип. 29. Т. 1. С. 183–186.
3. Павлига А. В. Щодо використання агровольтаїки в Україні: проблематика питання. *Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса 12–13 лютого 2021 року). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2021. С. 44–45.
4. Чумаченко І. Є. Еволюція законодавства про сонячну енергетику в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 352–356.
5. Чумаченко І. Є. Питання правового забезпечення використання сонячної енергії в Україні. *На сторожі земельного ладу: до 20-річчя Земельного кодексу України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26 листопада 2021 року). Київ, 2021.
6. Чумаченко І. Є. Сучасні тенденції правового стимулювання розвитку сонячної енергетики в Україні. *Ефективність регулювання екологічних, природоресурсних та космічних відносин для сталого розвитку: право, інституції, сучасні інформаційні технології* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. до 30-річчя Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 20-річчя Земельного кодексу України (Київ, 12 листопада 2021 року). Київ: Видавництво «Наукова столиця», 2021. С. 142–144.
7. Харитоновна Т. Є. Правові особливості використання земель для потреб сонячної енергетики. *Актуальні проблеми земельного, аграрного, екологічного та природоресурсного права: матеріали круглого столу* (Харків, 10 грудня 2021 року). Харків: Юрайт, 2021. С. 275 – 279.
8. Харитоновна Т. Є. Деякі проблеми використання об'єктів альтернативної енергетики на землях сільськогосподарського призначення. *Актуальні правові проблеми інноваційного розвитку агросфери* : матер. наук.-практ. конф. (Харків, 20 листопада 2020 року). Харків, 2020. С. 273–276.
9. Харитоновна Т. Є., Григор'єва Х. А. Особливості правового регулювання сонячної та вітрової енергетики в Україні. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)* : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 17 червня 2022 року) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 626–628.
10. Григор'єва Х. Правове забезпечення сонячної енергетики в Україні: між протекцією, конкуренцією та байдужістю. *Юридичний вісник*. 2021. № 6. С. 41–51.
11. Харитоновна Т. Є., Григор'єва Х. А. Особливості геліоенергетичних правовідносин в Україні (на матеріалах практики). *Часопис Київського університету права*. 2021. Вип. 3. С. 224–231.
12. Григор'єва Х. А. Сонячна енергетика і довкілля: правові грані взаємодії. *Актуальні проблеми земельного, аграрного, екологічного та природоресурсного права* : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 10 грудня 2021 року) / за заг. ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. Харків : Юрайт, 2021. С. 56–60.
13. Рішення Березанського районного суду Миколаївської області від 18 березня 2021 року у справі № 489/3873/20. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/95927631>

14. Постанова Миколаївського апеляційного суду від 26 травня 2021 року у справі № 489/3873/20. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/97295566>
15. Постанова Верховного Суду від 24 грудня 2021 року у справі № 489/3873/20. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/102221697>
16. Рішення Березанського районного суду Миколаївської області від 18 березня 2021 року у справі № 489/3874/20. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/95927634>
17. Постанова Миколаївського апеляційного суду від 25 травня 2021 року у справі № 489/3874/20. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/97192480>
18. Постанова Верховного Суду від 23 грудня 2021 року у справі № 489/3874/20. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/102221692>
19. Рішення Миколаївського окружного адміністративного суду від 11 березня 2021 року № 400/2932/20. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/95714554>
20. Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду від 01 липня 2021 року у справі № 400/2932/20. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/98009418>
21. Постанова Верховного Суду від 01 листопада 2021 року у справі № 400/2932/20. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/100722971>
22. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 року. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 29. Ст. 315.
23. Земельний кодекс від 25 жовтня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27.
24. Водний кодекс України від 06.06.1995 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.
25. Про внесення змін до Водного і Земельного кодексів України щодо прибережних захисних смуг: Закон України від 02.12.2010 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 18. Ст. 122.
26. Пояснювальна записка до Проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо прибережних захисних смуг. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2642&skl=7
27. Дриваль О. М. Визначення та склад земель водного фонду України. *Теорія і практика правознавства*. 2016. Вип. 1(9).
28. Пересоляк В. Правовий режим водоохоронної зони та прибережної захисної смуги. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Право»*. 2011. Вип. 15. С. 118–123.
29. Коваленко І. І., Балакірева Ю. О. Деякі особливості правового режиму водоохоронних зон та прибережних захисних смуг. *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. Вип. 82. С. 85 – 90.
30. Рішення Господарського суду Хмельницької області від 27 липня 2021 року у справі № 924/354/21. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/98606681>
31. Постанова Північно-західного апеляційного господарського суду від 09 листопада 2021 року у справі № 924/354/21. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/101237897>
32. Постанова Верховного Суду від 15 лютого 2022 року у справі № 924/354/21. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/103371144>
33. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів: Закон України від 09.07.2010 року. *Відомості Верховної Ради*. 2011. № 1. Ст. 1.